

Рада з прав людини
Тридцять дев'ята сесія
10–28 вересня 2018 року
Пункт 3 порядку денного

Резолюція, ухвалена Радою з прав людини
28 вересня 2018 року

39/12. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості

Рада з прав людини,
посилаючись на всі відповідні резолюції Ради з прав людини про право на харчування та *посилаючись*, зокрема, на резолюції Ради 21/19 від 27 вересня 2012 року, 26/26 від 27 червня 2014 року, 30/13 від 1 жовтня 2015 року та 36/22 від 29 вересня 2017 року про заохочення та захист прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості,

із задоволенням відзначаючи конструктивні переговори, участь та активну діяльність в рамках міжурядової робочої групи відкритого складу з декларації Організації Об'єднаних Націй про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, упродовж п'яти її сесій, та вітаючи доповідь про роботу її п'ятої сесії¹,

1. *ухвалює* Декларацію Організації Об'єднаних Націй про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, що міститься у додатку до цієї резолюції;
2. *рекомендує* Генеральній Асамблеї відповідно до пункту 5 с) її резолюції 60/251 від 15 березня 2006 року прийняти наступний проект резолюції:

¹ A/HRC/39/67.

"Генеральна Асамблея,
вітаючи прийняття Радою з прав людини в її резолюції 39/12 від 28
вересня 2018 року Декларації Організації Об'єднаних Націй про права селян та
інших людей, які працюють у сільській місцевості,

- 1. ухвалює Декларацію Організації Об'єднаних Націй про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, що міститься у додатку до цієї резолюції;*
- 2. пропонує урядам, установам та організаціям системи Організації Об'єднаних Націй, а також міжурядовим та неурядовим організаціям поширити Декларацію та сприяти її загальному дотриманню та розумінню».*

40-ве засідання
28 вересня 2018 року

[Прийнята у результаті занесеного до звіту про засідання голосування – «за» 33 голоси, «проти» – 3, «утримались» – 11. Голоси розподілилися так:

Голосували за:

Ангола, Афганістан, Бурунді, Боліваріанська Республіка Венесуела, Демократична Республіка Конго, Єгипет, Ірак, Катар, Кенія, Китай, Кот-д'Івуар, Куба, Киргизстан, Мексика, Монголія, Непал, Нігерія, Об'єднані Арабські Емірати, Пакистан, Панама, Перу, Руанда, Саудівська Аравія, Сенегал, Того, Туніс, Україна, Філіппіни, Чилі, Швейцарія, Еквадор, Ефіопія, Південна Африка.

Голосували проти:

Австралія, Угорщина, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії.

Утрималися:

Бельгія, Бразилія, Грузія, Ісландія, Іспанія, Німеччина, Республіка Корея, Словаччина, Словенія, Хорватія, Японія.]

Додаток

Декларація Організації Об'єднаних Націй про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості

Рада з прав людини,

нагадуючи про проголошені у Статуті Організації Об'єднаних Націй принципи, в яких гідність і цінність, властиві всім членам людської сім'ї та їхні рівні та невід'ємні права визнаються як основа свободи, справедливості та загального миру,

беручи до уваги принципи, проголошені у Загальній Декларації прав людини, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової

дискримінації, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенції про права дитини, Конвенції про захист прав усіх працівників-мігрантів та членів їх сімей, відповідних конвенціях Міжнародної організації праці та інших відповідних міжнародних документах, прийнятих на глобальному та регіональному рівнях,

знову підтверджуючи Декларацію про право на розвиток і що право на розвиток є невід'ємним правом людини, відповідно до якого кожна людина та всі народи мають право брати участь у такому економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку, за якого можуть бути повністю реалізовані всі права людини та основні свободи, а також сприяти йому та користуватися його благами,

знову підтверджуючи також Декларацію Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів,

знову підтверджуючи далі, що всі права людини є універсальними, неподільними, взаємопов'язаними, взаємозалежними та взаємозміцнюючими і повинні розглядатися на справедливій та рівній основі, з однаковою підходом та увагою, і посилаючись на те, що заохочення та захист прав однієї категорії прав жодним чином не звільняє держави від зобов'язань у справі заохочення та захисту інших прав,

визнаючи особливе взаємовідношення та взаємодію селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, з землею, водою та природою, з якою вони пов'язані та від якої вони залежать у забезпеченні засобів для існування,

визнаючи також минулий, нинішній та майбутній внесок селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості у всіх регіонах світу, у розвиток та у збереження і поліпшення біологічного різноманіття, що є основою виробництва продовольства та сільськогосподарської продукції у всьому світі, та їх внесок у забезпечення права на достатнє харчування та продовольчу безпеку, який має основне значення для досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей у сфері розвитку, включаючи Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року,

будучи стурбованою тим, що селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, непропорційно більше страждають від бідності, голоду та недоїдання,

будучи стурбованою також тим, що селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, страждають від тягарів, спричинених погіршенням стану навколишнього середовища та зміною клімату,

будучи стурбованою далі тим, що селяни старіють у всьому світі, а молодь дедалі більше мігрує до міських поселень і відвертається від сільського господарства через відсутність стимулів та через важке життя в сільській місцевості, та визнаючи необхідність покращення диверсифікації економіки на сільських територіях і створення можливостей для несільськогосподарської діяльності, особливо для сільської молоді,

будучи стурбованою зростанням числа селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, котрі щороку зазнають примусового виселення або переміщення,

будучи стурбованою також високим рівнем самогубств серед селян в кількох країнах,

підкреслюючи, що селянки та інші жінки, які проживають у сільській місцевості, відіграють важливу роль у забезпеченні економічного добробуту своїх сімей та сприянні розвитку сільської та національної економіки, у тому числі шляхом їх діяльності у нетоварних галузях господарства, але часто не мають права на землекористування та землеволодіння та рівного доступу до землі, виробничих ресурсів, фінансових послуг, інформації, зайнятості або соціального захисту та нерідко стають жертвами насильства та дискримінації у різних формах та проявах,

підкреслюючи також важливість захисту прав дітей, які проживають у сільській місцевості, у тому числі шляхом викорінення бідності, голоду та недоїдання, сприяння якісній освіті та охороні здоров'я, захисту від впливу хімічних речовин і відходів, та ліквідації дитячої праці, у відповідності з застосованими зобов'язаннями у сфері прав людини,

підкреслюючи далі, що низка факторів заважає тому, щоб до голосу селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, дрібних рибальських громад і працівників таких громад, скотарів, лісівників та інших місцевих спільнот прислухалися, а також щоб вони могли захищати свої права людини та домагатися сталого використання природних ресурсів, від яких вони залежать,

визнаючи, що людям, які проживають у сільській місцевості, дедалі важче отримувати доступ до землі, води, насіння та інших природних ресурсів, і підкреслюючи важливість покращеного доступу до виробничих ресурсів та інвестування в належний сільський розвиток,

будучи переконаною, що селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, слід підтримувати в їх зусиллях, спрямованих на заохочення та застосування на практиці таких безпечних для довкілля способів сільськогосподарського виробництва, які б берегли природу, яку у низці країн і регіонів називають Мати-Земля, і були з нею у злагоді, включаючи дбайливе

ставлення до біологічної та природної здатності екосистем адаптуватися та регенеруватися шляхом природних процесів та циклів,

беручи до уваги небезпечні та виснажливі умови, які існують у багатьох частинах світу, за яких багато селян та інших людей у сільській місцевості змушені працювати, часто позбавлені можливості реалізувати свої основні права на роботі, і не мають достатніх для життя заробітків та соціального захисту,

будучи стурбованою тим, що окремі особи, групи та установи, які захищають права тих, хто використовує землю та природні ресурси, піддаються високому ризику стати жертвою різних форм залякування та порушення їх фізичної недоторканності,

відзначаючи, що селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, часто стикаються з труднощами в питаннях доступу до судів, співробітників поліції, прокурорів та адвокатів і в результаті не мають можливості домагатися відновлення справедливості чи захисту від насильства, зловживань та експлуатації,

будучи стурбованою спекуляцією продовольчими товарами, зростаючою концентрацією та незбалансованим розподілом продовольчих систем і нерівномірним співвідношенням сил серед учасників ланцюжка створення вартості, що перешкоджає дотриманню прав людини,

знову підтверджуючи, що право на розвиток є невід'ємним правом людини, завдяки якому кожна людина та всі народи можуть брати участь у такому економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку, при якому повністю забезпечуються всі права людини та основні свободи, а також сприяти йому та користуватися його благами,

нагадуючи про право народів здійснювати згідно з відповідним положенням обох Міжнародних пактів про права людини контроль над усіма своїми природними багатствами та ресурсами,

визнаючи, що концепція продовольчого суверенітету використовується в багатьох державах і регіонах для визначення права формувати свої продовольчі та сільськогосподарські системи, а також права на здорове та прийнятне в культурному сенсі продовольство, що виробляється екологічно безпечними та сталими методами, з повагою до прав людини,

беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки перед іншими людьми та спільнотою, до якої вона належить, несе відповідальність за сприяння розвитку та дотриманню прав, визнаних у цій Декларації та у національному законодавстві,

підтверджуючи важливість поваги до культурної різноманітності та сприяння толерантності, діалогу і співпраці,

посилаючись на велику кількість конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці, щодо охорони праці та гідної праці,

посилаючись також на Конвенцію про біологічне різноманіття та Нагойський протокол регулювання доступу до генетичних ресурсів і справедливий розподіл вигід, що виникають в результаті їх використання,

посилаючись далі на велику роботу Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй та Комітету з питань всесвітньої продовольчої безпеки щодо права на харчування, права володіння та доступу до природних ресурсів та інших прав селян, зокрема Міжнародного договору про генетичні ресурси рослин для продовольства та сільського господарства, а також Добровільні керівні принципи відповідального управління земельними, рибними та лісовими ресурсами у контексті національної продовольчої безпеки, Добровільні керівні принципи забезпечення сталого маломасштабного рибальства в контексті продовольчої безпеки та викорінення бідності та Добровільні рекомендації щодо підтримки реалізації права на достатнє харчування в контексті національної продовольчої безпеки,

нагадуючи про підсумковий документ Всесвітньої конференції з аграрної реформи та розвитку сільських районів та ухвалену на ній «Хартію селян», в яких підкреслено необхідність розробки відповідних національних стратегій аграрної реформи та розвитку сільських районів, а також їх інтеграції із загальними національними стратегіями розвитку,

знову підтверджуючи, що ця Декларація та відповідні міжнародні угоди є взаємодоповнюючими з метою посилення захисту прав людини,

будучи сповнена рішучості зробити нові кроки у напрямку прийняття міжнародним співтовариством зобов'язань щодо досягнення значного прогресу у сфері захисту прав людини шляхом активізації та постійної міжнародної співпраці та солідарності,

будучи переконаною у необхідності посилення захисту прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, а також у послідовному тлумаченні та застосуванні існуючих міжнародних норм і стандартів прав людини в цьому питанні,

урочисто приймає наступну Декларацію про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості:

Стаття 1

1. Для цілей цієї Декларації селянин – це будь-яка особа, яка займається чи має намір займатися індивідуально, спільно з іншими громадянами або у складі громади дрібнотоварним сільськогосподарським виробництвом для задоволення власних потреб та/або продажу продукції на ринку; особа, яка значною мірою, але не обов'язково цілком, покладається на трудовий внесок членів родини чи домогосподарства та на інші форми безоплатної організації праці; особа, яка особливим чином залежить від землі та пов'язана із нею.

2. Ця Декларація поширюється на будь-яку особу, яка займається кустарним або дрібнотоварним сільськогосподарським виробництвом, землеробством, тваринництвом, скотарством, рибальством, лісівництвом, полюванням, збиранням, народними промислами, що мають відношення до сільського господарства, чи дотичною до нього діяльністю у сільській місцевості. Вона також поширюється на членів родин селян, які перебувають на утриманні.

3. Ця Декларація поширюється на корінні народи та місцеві громади, які працюють на землі, кочові, напівкочові спільноти та безземельних осіб, які займаються згаданою вище діяльністю.

4. Ця Декларація, крім іншого, поширюється на найманих осіб, у тому числі на всіх мігрантів незалежно від їх правового статусу, а також на сезонних працівників, зайнятих на плантаціях, сільськогосподарських фермах, у лісовому господарстві, аквакультурі та на агропромислових підприємствах.

Стаття 2

1. Держави поважають, захищають та дотримуються прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості. Вони терміново вживають законодавчі, адміністративні та інші необхідні заходи з метою поступової реалізації у повному обсязі прав з числа сформульованих у цій Декларації, негайне забезпечення яких неможливе.

2. Значна увага у процесі імплементації цієї Декларації приділяється правам і особливим потребам селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, у тому числі осіб поважного віку, жінок, молоді, дітей, інвалідів, та урахуванню необхідності усунення множинних форм дискримінації.

3. Держави під час прийняття та реалізації законів, стратегій, міжнародних угод та окремих рішень, здатних призвести до утисків прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, консультуються та співпрацюють з ними через їх представницькі інститути, заручаються підтримкою та залучають громадян до прийняття рішень, що можуть негативно вплинути на селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, беруть до уваги існуючу нерівність сил між різними сторонами,

забезпечують активну, вільну, ефективну, значущу та усвідомлену участь у цьому процесі окремих осіб та їх груп, враховують спеціальне законодавство щодо корінних народів.

4. Держави розробляють та впроваджують міжнародні угоди і стандарти, учасниками яких вони є, у спосіб, що відповідає їх зобов'язанням у сфері прав людини, що поширюються на селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

5. Держави вживають усіх необхідних заходів для того, щоб недержавні суб'єкти, які підпадають під їх регулювання, як-от приватні особи, організації, транснаціональні корпорації та інші комерційні підприємства дотримувались і зміцнювали права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

6. Держави, визнаючи важливість міжнародного співробітництва на підтримку національних зусиль щодо реалізації цілей та завдань цієї Декларації, вдаються до належних та ефективних міждержавних заходів, а де це доречно – співпрацюють з відповідними міжнародними та регіональними організаціями, громадянським суспільством, зокрема організаціями селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості. Такі заходи можуть включати:

а) забезпечення інклюзивності, доступності та прийнятності відповідного міжнародного співробітництва, у тому числі міжнародних програм розвитку, для селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості;

б) сприяння та підтримку нарощування потенціалу, у тому числі шляхом обміну та поширення інформації, досвіду, програм підготовки та передових практик;

с) заохочення співробітництва у сфері досліджень та доступу до наукових і технічних знань;

д) надання, де це доречно, техніко-економічної підтримки, розширення доступу до прийнятних технологій та взаємного обміну ними, їх передання країнам, що розвиваються, на взаємоузгоджених умовах;

е) удосконалення функціонування ринків на глобальному рівні та полегшення своєчасного доступу до ринкової інформації, у тому числі щодо продовольчих резервів, з метою сприяння обмеженню значної волатильності цін на продовольство та привабливості спекуляції.

Стаття 3

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на повну реалізацію всіх прав та основних свобод людини, визначених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, Загальній декларації прав людини та у всіх інших міжнародних договорах з прав людини; вони мають право бути

вільними від будь-якої дискримінації на основі таких ознак, як походження, національна приналежність, раса, колір шкіри, родинні зв'язки, стать, мова, культура, сімейний та майновий стан, інвалідність, вік, політичні або інші переконання, релігія, економічний, соціальний чи інший статус та ін.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право визначати та розробляти пріоритети і стратегії щодо реалізації свого права на розвиток.

3. Держави вживають відповідних заходів, спрямованих на ліквідацію умов, що спричиняють дискримінацію, у тому числі множинні та перехресні форми дискримінації щодо селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, або сприяють її збереженню.

Стаття 4

1. Держави вживають усіх належних заходів для ліквідації всіх форм дискримінації щодо селянок та інших жінок, які працюють у сільській місцевості, сприяють розширенню їх прав і можливостей з метою забезпечення на основі рівності чоловіків і жінок умов для користування всіма правами і свободами людини, а також можливості ставати учасниками і бенефіціарами економічного, соціального, політичного та культурного розвитку сільських територій.

2. Держави забезпечують недискримінаційні умови для реалізації селянками та іншими жінками, які працюють у сільській місцевості, всіх прав та основних свобод людини, закріплених у цій Декларації та інших міжнародних договорах з прав людини, зокрема:

- a. рівноправно та ефективно брати участь у розробці та впровадженні планів розвитку усіх рівнів;
- b. мати рівноправний доступ до найвищого рівня фізичного і психічного здоров'я, у тому числі належного медико-санітарного обслуговування, інформації, консультацій та підтримки з питань планування сім'ї;
- c. безпосередньо користуватися благами програм соціального страхування;
- d. отримувати всі види підготовки та освіти, як формальної, так і неформальної, у тому числі підготовки та освіти з функціональної грамотності, користуватись послугами усіх служб громадського обслуговування та консультативних агенцій з аграрних питань для підвищення їх рівня технічної обізнаності;
- e. організовувати групи самопомоги, асоціації та кооперативи задля отримання рівного доступу до економічних можливостей шляхом працевлаштування за наймом або незалежної трудової діяльності;

- f. брати участь у всіх видах колективної діяльності;
- g. мати рівний доступ до фінансових служб, сільськогосподарських кредитів та позик, системи збуту та відповідних технологій;
- h. мати рівний доступ до використання та експлуатації земельних і природних ресурсів та право на рівну або пріоритетну увагу під час реалізації земельних та аграрних реформ, а також у планах перезаселення земель;
- i. мати право на гідне працевлаштування, рівну винагороду та соціальні пільги, а також право мати доступ до діяльності, що приносить дохід;
- j. не зазнавати жодних форм насильства.

Стаття 5

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на доступ та використання у сталий спосіб природних ресурсів, що належать їх громадам, для створення належних умов життя відповідно до статті 28 цієї Декларації. Вони також мають право на участь в управлінні цими ресурсами.

2. Держави вживають заходів задля того, аби дозвіл на будь-який вид розробки природних ресурсів, що традиційно перебувають у розпорядженні чи користуванні селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, надавався, зокрема, на підставі:

- a) належним чином проведеної оцінки соціального впливу та впливу на навколишнє середовище;
- b) сумлінних консультацій відповідно до статті 2.3 цієї Декларації;
- c) режиму справедливого та рівного розподілу доходів від такої розробки, що визначається взаємоузгодженими умовами між тими, хто займається розробкою природних ресурсів, і селянами та іншими людьми, які працюють у сільській місцевості.

Стаття 6

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на життя, фізичну та психічну недоторканність, свободу та особисту захищеність.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, не повинні піддаватися необґрунтованому арешту або затриманню, тортурам або іншим жорстоким, нелюдським, таким, що принижують гідність, видам поведіння та покарання, утримуватись в рабстві чи підневільному становищі.

Стаття 7

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, де б вони не знаходились, мають право на визнання їхньої правосуб'єктності.

2. Держави вживають належних заходів для сприяння забезпеченню свободи пересування селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

3. Держави, за необхідності, вживають належні заходи для налагодження взаємодії з метою розв'язання відповідно до статті 28 цієї Декларації проблем транскордонних землеволодінь, що перетинають міжнародні кордони і впливають на селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

Стаття 8

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на свободу думки, переконань, совісті, релігії, висловлювання поглядів та мирних зборів. Вони мають право виголошувати свою думку усно, письмово або за допомогою друку, у художній формі або в інший спосіб на свій розсуд на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право індивідуально та/або колективно, в асоціації з іншими громадянами або у складі громади брати участь у мирних акціях протесту проти порушень прав та основних свобод людини.

3. Реалізація прав, передбачених у цій статті, накладає особливі обов'язки та відповідальність. З огляду на це вона може бути пов'язана з деякими обмеженнями, які, однак, повинні бути вкрай необхідними та передбаченими діючим законодавством:

- а) забезпечення поважного ставлення до прав та репутації інших осіб;
- б) охорона державної безпеки, громадського порядку (*ordre public*), здоров'я населення та моралі.

4. Держави вживають усіх необхідних заходів для забезпечення компетентними органами влади захисту кожного окремо і всіх разом від будь-яких актів насильства, загроз, погроз, дискримінації де-юре і де-факто, тиску та будь-якого іншого свавілля, що є результатом законної реалізації та захищення прав, передбачених у цій Декларації.

Стаття 9

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на свій розсуд створювати організації, професійні спілки, кооперативи та будь-які інші організації і асоціації для захисту своїх інтересів, вступати до їх лав, а також право на ведення колективних переговорів. Такі організації

мають незалежний та добровільний характер, вони вільні від будь-якого втручання, примусу та репресій.

2. Користування цим правом не підлягає жодним обмеженням, окрім передбачених законом та необхідних у демократичному суспільстві для користі державної / громадської безпеки, громадського порядку (*ordre public*), охорони здоров'я населення, його моралі та захисту прав і свобод інших осіб.

3. Держави вживають належних заходів для заохочення селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, до створення організацій, у тому числі профспілок, кооперативів та інших інституцій. З метою усунення перешкод, що заважають їх створенню, розвитку та провадженню законної діяльності (у тому числі в частині будь-якої законодавчої і адміністративної дискримінації щодо таких організацій та їх членів) їм надають підтримку та сприяють посиленню їх позиції при проведенні переговорів щодо контрактних відносин задля забезпечення справедливих, стабільних умов і цін та запобігання порушенню їх права на гідність і гідне життя.

Стаття 10

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на активну і вільну участь, безпосередньо та/або через свої представницькі організації, у підготовці та реалізації політики, програм, проєктів, які можуть вплинути на їх життя, землю та джерела засобів для існування.

2. Держави заохочують участь, безпосередню та/або через відповідні представницькі організації, селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, у процесах прийняття рішень, здатних вплинути на їх життя, землю та джерела засобів для існування; це передбачає поважне ставлення до створення і розвитку потужних й незалежних організацій селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, стимулювання їх участі у підготовці та реалізації стандартів продовольчої безпеки, трудових та екологічних стандартів, які можуть впливати на їх життя.

Стаття 11

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право шукати, отримувати, формувати та поширювати інформацію, у тому числі інформацію щодо факторів, здатних вплинути на виробництво, переробку, маркетинг та збут їх продукції.

2. Держави вживають належних заходів для забезпечення доступу селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, до відповідної, транспарентної, своєчасної та достатньої інформації такою мовою, у такій формі і переданої такими засобами, які відповідають прийнятим у їх культурі

методам, з метою сприяння розширенню їх прав та можливостей і забезпечення їх ефективної участі у прийнятті рішень з питань, які можуть вплинути на їх життя, землю та джерела засобів для існування.

3. Держави вживають належних заходів для розширення доступу селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, до справедливої, неупередженої та прийнятної системи оцінки і сертифікації якості їх продукції на місцевому, національному, міжнародному рівнях та стимулювання їх участі у розробці такої системи.

Стаття 12

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на ефективний та недискримінаційний доступ до правосуддя, зокрема доступ до справедливих процедур врегулювання спорів, а також до ефективних засобів правового захисту у разі будь-яких порушень прав людини. У процесі прийняття рішень належним чином приймаються до уваги їх звичаї, традиції, норми та правові системи, які відповідають зобов'язанням згідно з міжнародним законодавством з прав людини.

2. Держави надають рівноправний доступ до своєчасних, прийнятних та ефективних засобів врегулювання спорів у неупереджених та компетентних судових й адміністративних інстанціях мовою зацікавлених осіб та забезпечують ефективні і оперативні засоби правового захисту, які можуть містити право на оскарження, реституцію, компенсацію та відшкодування збитків.

3. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на юридичну допомогу. Держави вживають додаткових заходів для забезпечення підтримки селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, котрі в інший спосіб не отримали б доступу до адміністративних та юридичних послуг.

4. Держави розглядають можливість вжиття заходів щодо зміцнення національних правозахисних установ з метою заохочення та захисту всіх прав людини, у тому числі прав, викладених у цій Декларації.

5. Держави забезпечують ефективні механізми для запобігання або відшкодування збитків, заподіяних будь-якою формою примусового переміщення населення чи будь-якою дією, що має на меті порушення прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості (свавільне позбавлення землі та природних ресурсів, засобів для існування, порушення права на недоторканість).

Стаття 13

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на працю, яке передбачає право на вільний вибір ними способу заробітку.

2. Діти селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, мають право на захист від виконання будь-якої роботи, що може становити для них небезпеку або бути перешкодою в отриманні ними освіти, завдавати шкоди їхньому здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку.

3. Держави створюють для селян, інших людей, які працюють у сільській місцевості, та членів їх родин сприятливі умови і можливості працевлаштування, які передбачають винагороду за працю, що забезпечує їм достатній рівень життя.

4. Держави, для яких характерний високий рівень бідності у сільській місцевості та відсутність можливостей для працевлаштування в інших галузях, вдаються до належних заходів, спрямованих на формування та розвиток стійких продовольчих систем, що мають досить високу трудомісткість, задля сприяння створенню гідних робочих місць.

5. Держави, враховуючи особливості селянського сільського господарства та дрібнотоварного рибальства, контролюють дотримання трудового законодавства і з цією метою виділяють, за необхідності, належні кошти для забезпечення ефективного функціонування інспекцій праці у сільській місцевості.

6. Ніхто не повинен бути присилуваний до виконання примусової, кабальної чи обов'язкової роботи, наражатися на ризик стати жертвою торгівлі людьми або утримуватися в рабстві будь-якої іншої сучасної форми. Держави в рамках консультацій та співробітництва з селянами та іншими людьми, які працюють у сільській місцевості, а також з відповідними представницькими організаціями здійснюють належні заходи для їх захисту від економічної експлуатації, дитячої праці та всіх форм сучасного рабства, таких як боргова кабала жінок, чоловіків і дітей, примусова праця, в тому числі рибалок, працівників рибного та лісового господарства, сезонних робітників та трудящих-мігрантів.

Стаття 14

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, тимчасові, сезонні працівники або трудящі-мігранти, мають право на працю в безпечних та здорових умовах, на участь у впровадженні та перегляді правил техніки безпеки та норм гігієни праці, на обрання представників з питань техніки безпеки та гігієни праці, представників до комітетів з питань техніки безпеки

та гігієни праці, на заходи щодо запобігання, скорочення та контролювання небезпек і ризиків, на доступ до належного робочого одягу, інвентарю, належної інформації та підготовки з питань техніки безпеки, що відповідають сучасним вимогам, право не піддаватися на робочому місці насильству та утискам, в тому числі сексуальним домаганням, право повідомляти про небезпечні та шкідливі умови праці, а також право залишити небезпечну зону у разі виникнення загрози, пов'язаної з їхньою трудовою діяльністю, якщо вони мають обґрунтовані підстави вважати, що їх здоров'ю або безпеці може бути заподіяна неминуча та істотна шкода, не зазнаючи при цьому будь-яких пов'язаних з роботою заходів відплати за реалізацію таких прав.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право не використовувати небезпечні речовини або токсичні хімікати, зокрема агрохімікати, сільськогосподарські та промислові забруднюючі речовини, і право не піддаватися їхньому впливу.

3. Держави вживають належних заходів для забезпечення сприятливих, безпечних та здорових умов праці для селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, і, зокрема, призначають належні відповідальні компетентні органи, створюють механізми міжгалузевої координації для реалізації політики та застосування національних законів і приписів з питань техніки безпеки та гігієни праці у сільському господарстві, переробці сільськогосподарської продукції, рибальстві, впроваджують коригувальні заходи та відповідні штрафні санкції, імплементують і підтримують адекватні та достатні системи інспекції робочих місць у сільській місцевості.

4. Держави вживають усіх необхідних заходів з метою:

а) запобігання ризикам для здоров'я та безпеки, пов'язаних із застосовуваними технологіями, хімічними речовинами та методами ведення сільського господарства, у тому числі шляхом їх заборони та обмеження;

б) створення належної національної або будь-якої іншої системи, затвердженої компетентним органом, для впровадження конкретних критеріїв, що застосовуються до імпорту, класифікації, упаковки, розподілу, маркування та використання застосовуваних у сільському господарстві хімікатів, регулювання їх заборони чи накладення обмежень;

с) створення умов тим, хто виробляє, імпортує, постачає, реалізує, перевозить, складає чи утилізує хімічні речовини, що використовуються в сільському господарстві, для дотримання національних або інших визнаних норм безпеки та гігієни праці, надання належної та достатньої інформації їх користувачам відповідною офіційною мовою або офіційними мовами країни та, на запит, компетентному органу;

д) застосування належної системи для безпечного збирання, переробки та утилізації хімічних відходів, хімічних речовин, термін зберігання яких

минув, та порожніх контейнерів для зберігання хімікатів задля недопущення їх використання в інших цілях та усунення або зведення до мінімуму ризиків для безпеки та здоров'я людей та навколишнього середовища;

е) розроблення та впровадження освітніх та просвітницьких програм щодо здоров'я людей, впливу на навколишнє середовище хімічних речовин, що широко використовуються у сільській місцевості, та альтернатив їх використанню.

Стаття 15

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на достатнє харчування та основне право на свободу від голоду. Це передбачає право на виробництво продовольства та право на достатнє харчування, які гарантують можливість досягнення найвищого ступеня фізичного, емоційного та інтелектуального розвитку.

2. Держави забезпечують у будь-який час фізичний та економічний доступ селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, до достатнього й належного продовольства, що виробляється і споживається на стійкій і справедливій основі з урахуванням культури споживачів, завдяки чому гарантується доступ до харчування для майбутніх поколінь і забезпечується, індивідуально та/або колективно, їх фізично і психічно повноцінний та гідний спосіб життя з урахуванням їхніх потреб.

3. Держави вживають належних заходів для боротьби з недоїданням серед сільських дітей, зокрема в рамках первинної медико-санітарної допомоги, шляхом, серед іншого, застосування легкодоступних технологій та забезпечення адекватного харчування вагітних жінок і годувальниць. Держави забезпечують необхідною інформацією представників усіх верств суспільства, насамперед батьків та дітей, доступом до навчальних програм, присвячених харчуванню, а також гарантують підтримку у процесі застосування отриманих базових знань про дитяче харчування та переваги грудного вигодовування.

4. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право визначати власні продовольчі та сільськогосподарські системи, що визнається багатьма державами і регіонами як право на продовольчий суверенітет. Це охоплює право на участь у процесах ухвалення рішень, що стосуються продовольчої та сільськогосподарської політики, і право на здорове і достатнє харчування продуктами, виробленими екологічно безпечними та стійкими методами з урахуванням традиційної культури.

5. Держави у партнерстві із селянами та іншими людьми, які працюють у сільській місцевості, розробляють державну політику на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях з метою просування і захисту права на достатнє харчування, продовольчу безпеку, продовольчий

суверенітет і стійкі та справедливі продовольчі системи, що сприяє заохоченню та захисту прав, які містяться в цій Декларації. Держави створюють механізми для забезпечення узгодженості своїх сільськогосподарських, економічних, соціальних, культурних стратегій і стратегій у сфері розвитку та процесу реалізації прав, що викладені у Декларації.

Стаття 16

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на гідний рівень життя для себе та своїх сімей, а також доступ до засобів виробництва, необхідних для його досягнення, включаючи виробничий інвентар, технічну допомогу, кредитування, страхування та інші фінансові послуги. Вони також мають право вільно, індивідуально та/або колективно, разом з іншими чи в межах громади, займатися традиційними способами землеробства, рибальства, тваринництва та лісівництва, а також розвивати системи реалізації продукції на базі громад.

2. Держави вживають належних заходів для сприяння доступу селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, до транспортних засобів, засобів обробки, сушіння та зберігання, необхідних для продажу їхньої продукції на місцевих, національних і регіональних ринках за цінами, які гарантують їм гідний дохід і засоби для існування.

3. Держави вживають належних заходів для розширення та підтримки місцевих, регіональних і національних ринків таким чином, щоб селянам та іншим людям, які працюють у сільській місцевості полегшити доступ та забезпечити участь у цих ринках для продажу своєї продукції за цінами, які дозволяють їм та їхнім родинам досягти гідного рівня життя.

4. Держави вживають усіх належних заходів для забезпечення того, щоб їх стратегії та програми у галузі сільського розвитку, сільського господарства, природоохоронної діяльності, торгівлі та інвестицій ефективно сприяли захисту та зміцненню місцевих джерел засобів до існування та переходу до сталих моделей сільськогосподарського виробництва.

Повсюдно, де це можливо, держави стимулюють сталі методи господарювання, включаючи агроекологічне та органічне виробництво та сприяють прямим продажам від фермерів до споживачів.

5. Держави вживають належних заходів для посилення стійкості селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, до стихійних лих та інших серйозних порушень, таких як ринкові «провали».

6. Держави вживають належних заходів для забезпечення справедливої заробітної плати та рівної винагороди за працю рівної цінності без будь-якої різниці.

Стаття 17

1. Селяни та інші люди, які живуть у сільській місцевості мають право на землю, індивідуально та/або колективно відповідно до статті 28 цієї Декларації, у тому числі право на доступ до сталого використання та управління землею, розташованими там водоймами, прибережними морськими акваторіями, рибальськими угіддями, пасовищами та лісами для досягнення належного рівня життя, проживання в умовах безпеки, миру та гідності та розвитку своєї культури.

2. Держави вживають належні заходи для усунення та заборони всіх форм дискримінації, пов'язаної з правом на землю, включаючи ті, які є наслідком зміни сімейного стану, недієздатності або доступу до економічних ресурсів.

3. Держави вживають належні заходи для забезпечення юридичного визнання прав землеволодіння, включаючи традиційні права землеволодіння, які зараз не захищені законом, визнаючи існування різних моделей і систем. Держави захищають законні права володіння землею та гарантують, що селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, не будуть свавільно чи незаконно виселені, а їхні права не будуть скасовані чи порушені іншим чином. Держави визнають і захищають природні блага та пов'язані з ними системи колективного користування та управління.

4. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на захист від свавільного та незаконного переміщення зі своєї землі чи традиційного місця проживання, а також відсторонення від інших природних ресурсів, що використовуються в їх діяльності та є необхідними для забезпечення належних умов життя. Держави включають до внутрішнього законодавства положення про захист від переміщень, що відповідають нормам міжнародних прав людини та міжнародного гуманітарного права. Держави вводять заборону на свавільне та незаконне примусове виселення, ліквідацію сільськогосподарських угідь та конфіскацію або експропріацію земель та інших природних ресурсів, у тому числі як міру покарання або засіб чи метод ведення війни.

5. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, які були свавільно чи незаконно позбавлені своїх земель, мають право, індивідуально та/або колективно, спільно з іншими або громадою повернутися на свою землю, якої вони були свавільно чи незаконно позбавлені, у тому числі у випадку стихійних лих та/або збройних конфліктів; мають право на

відновлення доступу до природних ресурсів, які використовуються в їх діяльності та необхідні для забезпечення належних умов життя, у тих випадках, коли це можливо, або на отримання справедливої та законної компенсації у випадках, коли їх повернення неможливе.

6. За необхідності держави вживають відповідних заходів для проведення аграрних реформ з метою забезпечення широкого та справедливого доступу до землі та інших природних ресурсів, необхідних для забезпечення належних умов життя селянам та іншим людям, які працюють у сільській місцевості, а також для обмеження надмірної концентрації земель та контролю над ними, з урахуванням їх соціальної функції. Безземельні селяни, молодь, дрібні рибалки та інші сільські працівники повинні мати пріоритет при розподілі громадських земель, рибальських угідь і лісових ділянок.

7. Держави вживають заходів, спрямованих на збереження та стале використання землі та інших природних ресурсів, що використовуються в їхньому виробництві, у тому числі через агроекологію, та забезпечують умови для відновлення біологічних та інших природних можливостей і циклів.

Стаття 18

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на збереження та охорону навколишнього середовища та родючості своїх земель, а також ресурсів, які вони використовують і якими розпоряджаються.

2. Держави вживають належних заходів для забезпечення того, щоб селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, без дискримінації користувалися безпечним, чистим і здоровим довкіллям.

3. Держави повинні дотримуватися своїх відповідних міжнародних зобов'язань щодо боротьби зі зміною клімату. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право брати участь у розробці та впровадженні національної та місцевої політики адаптації до зміни клімату та пом'якшення наслідків, у тому числі шляхом використання практики та традиційних знань.

4. Держави вживають ефективних заходів для того, щоб небезпечні матеріали, речовини або відходи не зберігалися і не утилізувалися на землях селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості; держави співпрацюють між собою з метою усунення загроз, спричинених транскордонною шкодою навколишньому середовищу.

5. Держави забезпечують захист селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, від зловживань з боку недержавних суб'єктів, у тому числі шляхом застосування природоохоронних нормативних актів, які прямо

чи опосередковано сприяють захисту прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

Стаття 19

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на насіння відповідно до статті 28 цієї Декларації, у тому числі:

(а) право на захист традиційних знань, що стосуються генетичних ресурсів рослин для виробництва продуктів харчування та сільського господарства;

(б) право на справедливу участь у розподілі вигід від використання генетичних ресурсів рослин для виробництва продуктів харчування та сільського господарства;

(с) право на участь у прийнятті рішень з питань, що стосуються збереження та сталого використання генетичних ресурсів рослин для виробництва продуктів харчування та сільського господарства;

(d) право на збереження, використання, обмін та продаж власного насіння або посадкового матеріалу.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право зберігати, контролювати, захищати та розвивати власний посівний матеріал та традиційні знання.

3. Держави вживають заходів для визнання, захисту та реалізації права на насіння селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

4. Держави гарантують, що насіння належної якості та кількості буде доступне селянам у найбільш відповідний для посіву час та за доступною ціною.

5. Держави визнають права селян щодо використання власного або іншого доступного у їхній місцевості насіння, а також рішень щодо видів культур, які вони бажають вирощувати.

6. Держави вживають належних заходів для підтримки систем збереження насіння селян та сприяють використанню такого насіння та агробіорізноманіттю.

7. Держави вживають належних заходів для забезпечення того, щоб сільськогосподарські дослідження та розробки враховували потреби селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, а також для забезпечення активної участі селян у визначенні пріоритетів та проведенні досліджень та розробок, з урахуванням їхнього досвіду, а також збільшення інвестицій у дослідження та розробку сільськогосподарських культур і насіння, які відповідають потребам селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

8. Держави забезпечують, щоб політика щодо насіння і захисту сортів рослин та нормативно-правові акти про інтелектуальну власність, системи сертифікації, продаж насіння поважали і враховували права й потреби селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

Стаття 20

1. Держави вживають належних заходів відповідно до своїх міжнародних зобов'язань для запобігання виснаженню біорізноманіття та забезпечення його збереження та сталого використання з метою сприяння та захисту всебічної реалізації прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості. .

2. Держави вживають належних заходів для сприяння та захисту традиційних знань, інновацій та практики селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, включаючи традиційні аграрні, скотарські, лісові, рибальські, тваринницькі та агроекологічні системи, які мають значення для збереження та сталого використання біологічного різноманіття.

3. Держави запобігають ризикам порушення прав селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, що виникають у результаті вирощування, обробки, транспортування, використання, передачі чи випуску будь-яких живих змінених організмів.

Стаття 21

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на безпечну і чисту питну воду та санітарні послуги, які є необхідними для повноцінного життя, забезпечення всіх прав людини та дотримання людської гідності. Це право включає економічний та фізичний доступ до якісної системи водопостачання та санітарного забезпечення; доступ також не повинен мати дискримінаційного характеру і повинен бути прийнятним у культурному та гендерному відношенні.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на воду для особистих та побутових потреб, землеробства, рибальства та тваринництва й для забезпечення інших пов'язаних з використанням води засобів для існування, за умови збереження, відновлення та раціонального використання водних ресурсів. Вони мають право на справедливий доступ до води та систем управління водними ресурсами, а також на уникнення свавільних відключень або забруднення джерел водопостачання.

3. Держави поважають, захищають та забезпечують доступ до води, в тому числі в звичайних і громадських системах управління водними ресурсами, на недискримінаційній основі, а також вживають заходів для гарантування доступної води для особистих, побутових та виробничих потреб

та покращення санітарно-гігієнічних послуг, зокрема для сільських жінок і дівчат, а також осіб, які належать до маргіналізованих груп або тих, які знаходяться в особливих умовах, зокрема скотарів-кочівників, працівників на плантаціях, усіх мігрантів, незалежно від їх правового статусу, та осіб, які живуть у незаконних чи неформальних поселеннях. Держави сприяють впровадженню належних і доступних технологій, включаючи технології зрошення, повторного використання очищених стічних вод, а також збору та зберігання води.

4. Держави охороняють та відновлюють пов'язані з водою екосистеми, включаючи гори, ліси, водно-болотні угіддя, річки, водоносні горизонти та озера, від надмірного використання та забруднення шкідливими речовинами, зокрема промисловими стічними водами та концентрованими мінеральними та хімічними продуктами, які призводять до поступового або швидкого отруєння води.

5. Держави запобігають створенню третіми сторонами перешкод для реалізації права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості на воду. Держави забезпечують у пріоритетному порядку водопостачання для задоволення потреб людини перед іншими видами використання, сприяючи збереженню, відновленню та сталому використанню води.

Стаття 22

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на соціальне забезпечення, у тому числі соціальне страхування.

2. Держави, відповідно до своїх національних умов, вживають відповідних заходів для сприяння реалізації права на соціальне забезпечення всіх працівників-мігрантів у сільській місцевості.

3. Держави визнають права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, на соціальне забезпечення, у тому числі соціальне страхування, і з урахуванням національних умов, встановлюють та підтримують мінімальний рівень соціального захисту, що включає базові соціальні стандарти. Ці стандарти повинні гарантувати як мінімум те, що протягом життя всі потребуючі матимуть доступ до основних видів медичного обслуговування та базового гарантованого доходу, що разом забезпечуватиме ефективний доступ до товарів і послуг, визначених як необхідні на національному рівні.

4. Основні соціальні гарантії встановлюються законом. Визначаються також неупереджені, прозорі, ефективні, доступні та недорогі процедури подачі та розгляду скарг та апеляцій. Створюються системи, які забезпечують суворе дотримання національних законодавчих норм.

Стаття 23

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я. Вони також мають право на доступ без будь-якої дискримінації до всіх соціальних і медичних послуг.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право використовувати та захищати свої традиційні ліки та підтримувати свою лікувальну практику, включаючи доступ до рослин, тварин і мінеральних речовин для використання в медицині та їх збереження.

3. Держави гарантують доступ до закладів охорони здоров'я, товарів і послуг у сільській місцевості на недискримінаційній основі, особливо для вразливих груп населення; доступ до основних медикаментів, вакцинації проти інфекційних захворювань, охорони репродуктивного здоров'я, інформації щодо основних проблем охорони здоров'я, що впливають на суспільство, включаючи методи попередження та боротьби з ними; охорону здоров'я матері та дитини, а також підготовку медичного персоналу, включаючи освіту у галузі охорони здоров'я та прав людини.

Стаття 24

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на належне житло. Вони мають право підтримувати безпечне житло та середовище, в якому вони могли б жити в мирі та гідності, а також право на недискримінацію в цьому контексті.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на захист від примусового виселення з житла, переслідувань та інших погроз.

3. Держави не можуть свавільно чи незаконно, ні тимчасово, ні постійно, виселяти селян або інших людей, які працюють у сільській місцевості проти їхньої волі із займаних ними будинків або землі, не надавши або не забезпечивши їм доступу до належних форм правового чи іншого захисту. Якщо виселення є неминучим, держава повинна забезпечити або гарантувати справедливую компенсацію за будь-які матеріальні чи інші збитки.

Стаття 25

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право на належну професійну підготовку, відповідно до конкретних агроекологічних, соціокультурних та економічних умов, в яких вони перебувають. Питання, охоплені навчальними програмами, повинні, крім іншого, включати напрями підвищення продуктивності, маркетинг, способи боротьби зі шкідниками і патогенами; можливості протидії системним

потрясінням, впливу хімічних речовин, зміні клімату та впливу погодних умов.

2. Діти селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, мають право на освіту відповідно до їхньої культури та з дотриманням усіх прав, закріплених в документах з прав людини.

3. Держави заохочують створення партнерств між фермерами та науковцями, таких як польові школи для фермерів, спільне розведення рослин, клініки для лікування тварин тощо, призначених для більш дієвого та оперативного реагування на проблеми, з якими стикаються селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості.

4. Держави інвестують у навчання, забезпечення ринкової інформації та надання консультаційних послуг на рівні сільських господарств.

Стаття 26

1. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право розвивати власну культуру без втручань чи будь-якої форми дискримінації. Вони також мають право підтримувати, висловлювати, контролювати, захищати та розвивати свої традиційні та місцеві знання, а саме спосіб життя, методи виробництва чи технології, звичаї та традиції. Ніхто не може використовувати культурні права для порушення прав людини, гарантованих міжнародним правом, або обмежувати їх обсяг.

2. Селяни та інші люди, які працюють у сільській місцевості, мають право, індивідуально та/або колективно, спільно з іншими або як громада, дотримуватися та розвивати свої місцеві звичаї, мову, культуру, релігію, літературу та мистецтво відповідно до міжнародних стандартів у галузі прав людини.

3. Держави поважають пов'язані з традиційними знаннями права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості, та вживають заходів для визнання та захисту цих прав, а також усувають дискримінацію щодо традиційних знань, практики та технологій селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості.

Стаття 27

1. Спеціалізовані установи, фонди та програми системи Організації Об'єднаних Націй та інші міжурядові організації, включаючи міжнародні та регіональні фінансові організації, сприяють повній реалізації цієї Декларації, в тому числі шляхом мобілізації, зокрема, допомоги та співробітництва з метою розвитку. Розглядаються шляхи та засоби забезпечення участі селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості у вирішенні питань, що впливають на їхнє життя.

2. Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані установи, фонди та програми, а також інші міжурядові організації, включаючи міжнародні та регіональні фінансові організації, сприяють повазі прав людини та повному застосуванню положень цієї Декларації та вживають відповідних заходів щодо забезпечення її ефективності.

Стаття 28

1. Ніщо в цій Декларації не можна тлумачити як таке, що применшує, обмежує або зводить нанівець права, які селяни та інші люди, що працюють у сільській місцевості, і корінні народи зараз мають або можуть отримати в майбутньому.

2. Права людини та основні свободи всіх без будь-якої дискримінації повинні поважатися під час реалізації прав, проголошених у цій Декларації. Дотримання прав, викладених у цій Декларації, підлягає лише таким обмеженням, які встановлені законом і відповідають міжнародним зобов'язанням у галузі прав людини. Будь-які такі обмеження повинні бути недискримінаційними та необхідними виключно з метою забезпечення належного визнання та поваги до прав і свобод інших, а також для задоволення справедливих і найбільш нагальних вимог демократичного суспільства.